

ԲԱՅՄԱՆ ԽՕՍԲ ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ

«Հայ Բժշկական Միութեամբ կողմէ խորհմ շնորհակալութիւն կը յայտնենք Գերարգելի Հ. Յովհաննէս Ծ. Վարդապետ Թորոսեանի որ հասնեցաւ ամծամբ գալ ու մախազահել մեր բժշկական այս երեկոյթին։ Առաջին անգամն է, կարծեմ, որ հայ կղերական մը կը մախազահել բժշկական ժողովի մը, յայտնի է թէ մեծք յարգամբի այս երեկոյթը կազմակերպեցինք Հ. Արսէն Սուրբեան վարդապետի յիշատակին, ինչ որ կրօնաւորի մը մերկայութիւնը մեր մէջ աւելի կ'ամրացնէ հոգեւոր ու մարմնաւոր կապերը՝ որոնք արդէն կը գտնուին եկեղեցականներու ու հայ բժիշկներու միջեւ։

Մարդը իր ցանկերուն մէջ, ըլլամ անոնք հոգեւոր թէ մարմնաւոր, կը դիմէ կրօնաւորին ու բժիշկին։ Ներկայ քաղաքակրթութեամբ ըմկերութեամբ մէջ, ուր մտահոգութիւնները, տխրութիւնները, հոգեկամ պառակտումները այնքան մեծ դեր ունին, միւլթարութիւն մըն է խորհիլ թէ մեր հոգեւոր հայրերը իրենց բարոյական ուժով կը կազդուրին յոգնած հոգիները ու կը քաջալերեն ուժամասի սրտերը։ Եթէ բժիշկները կը բերեն իրենց օժանդակութիւնը բարեխաւելու համար վտանգուած առողջութիւնը, մեր կրօնաւոր հայրերը կ'ամրապնդեն հաւատքն ու յոյսը։

Հայ բժիշկութիւնը երախտապարտ է մասնաւորապէս ձեռնտիկի Միւլթարեանց Վանքին։ Ըմկեր-ներս՝ Տորթ. Թորոսեանն ու Պ. Բասմաջեան ձեզի խօսած են Հայ հիմ բժիշկներու գործերուն վրայ ու յիշած թէ շատ մը բժշկական գործեր հրատարակուած են ձեռնտիկի Վանքի տպարանին մէջ։ Արդարեւ 1808ին հրատարակած են բժիշկ Օղուլուիսեանի գիրքը՝ «Բժշկական միւլթ» անունով։ 1822ին հրատարակած են Միքայէլ Բէստէմի «Բժշկականութիւն» անուն գիրքը, երկու հատոր։ Եւ ճիշդ դար մը առաջ, 1832ին, Մոյն գիրքը մորէն տպած են, հրատարակած են մահու Հ. Մամուէլ քաջունիի «Գիտութեան ու արուեստից» բառարանը, երկու հատոր։ Իմչալէս մահու Հ. Սիմոն Ներսեանի «Գիտութեանց բառարանը»։

«Բազմավէպ» համդիսի գոյութեանն է վեր շարունակ լոյս տեսած են բժշկական յօդուածներ և ուսումնասիրութիւններ, որոնց ցուցակը միայն մեծ էջեր կը գրաւէ։

Հայ բժիշկներու համար պատիւ մ'է ձեռնտիկեան միաբանի մը մախազահութիւնը վայելել, ուստի յարգամբով ու խորիմ շնորհակալութեամբ կ'ըմդումինք Հայր Թորոսեանի մերկայութիւնը մեր մէջ։

Փարիզի «Հայ Բժշկական Միութիւնը», իմչալէս գիտէք, իր 13 տարուան կեանքին մէջ, ամէն տարի առողջապահական քանախօսութիւններ կազմակերպած էր, իմչալէս մահու մեր հիմ բժիշկներուն վրայ ու անոնց գործերուն վրայ դասախօսութիւններ։

Այս տարուան ըմթացքին, խորհեցանք որ Փարիզի կեդրոնէն հեռու մօտակայ գիւղերու հայերն ալ պէտք է օգտուին մեր դասախօսութիւններէն, Թերթերու միջոցաւ ծանուցում տուինք թէ մեր ըմկերները պատրաստ էին դասախօսութիւններ ընել առողջապահական միւլթերու վրայ։

Խմբակները շատ քիչ եղան։

Կը կրկնենք թէ «Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը», Պետական Հայ Կարմիր խաչի Փարիզի օժանդակ մասնաճիւղին միւլթական ու բարոյական օգնութեամբ՝ Փարիզի մօտակայ շրջանակներու մէջ դասախօսութիւններ կազմակերպելու պատրաստ է։ Խմբակները կրնան ուղղուիլ ըմկերակ-ցութեան մը կողմէ, կամ Բժշկական Միութեան և կամ Գ. Խաչի գրասենեակը։

Խորհեցանք, սակայն, որ պէտք է որ մոռնալ Փարիզի հայութիւնը, և իմչալէս կը տեսնէք, մորէն կը սկսինք մեր դասախօսութեանց շարքը, որոնք, կը յուսանք, կ'ամոռնաւորապէս տեղի կ'ունենան ամէն ամիս։

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք ձեզի որ հասնեցաք գալ ու մեզ խրախուսել։ Մեր այս երեկոյեան դասախօսը, մեր բեղմնաւոր բժշկապետը՝ Տորթ. Թորոսեանն ծանօթ է ամենուր։

Տորթ. Թորոսեանն հմուտ բժիշկ, մասնագէտ մըն է Հայ բժշկական պատմութեան։ Ֆրանսա-կան ու համաշխարհային Բժշկա-պատմական ըմկերակցութեանց անդամ։ ամէն տարի Հայ բժշկ-կութեան վերաբերեալ միւլթ մը կը գտնէ գիտական աշխարհի հետաքրքրող ու ամէն տարի ֆրանս-սական «Բժշկական պատմութեան ըմկերութեան»՝ «Société d'histoire de la médecine»-ի կը մեր-կայացնէ իր աշխատութիւնները։ Հայ բժիշկներու պատիւ կը բերէ իր հմտութիւնն ու անխոնջ աշխատութիւնը։

Անցեալ աշնան, մօտակայ արեւելքի մայրաքաղաքի մը մէջ տեղի ունեցաւ, իմչալէս ամէն տարի ուրիշ մայրաքաղաքներու մէջ, Բժշկական պատմութեան congrès-ն։ Տորթ. Թորոսեանն, հիմնական փաստերով ու գրութիւններով այս congrès-ին մերկայացուց պատմական էջ մը. բացատրեց թէ Տաճկաստանի մէջ Բժշկական դպրոցի 1838ին բացման մէջ մեծ դեր ունեցած է Սուլթան Մահմուտ Բ-ի հայ բժիշկը, Տորթ. Մամուէլ Շաշեան։ Եւ իմչալէս թէ Տաճկական Բժշկական Faculté-ին բացումէն ի վեր 22 հայ բժիշկներ երկար տարի դասաւանդութիւն ըրած են։

Գ. Պոլսոյ թերթ թերթերէն ուսման, որոնք այլեւս չեն ուզեր ըմդումիլ թէ մարդկութեան մէջ թերթէն գտնուող քաղաքակրթութիւն մը գոյութիւն ունեցած է, բողոքեցին «պատմութեան դէմ»։ Մարդ իմչալէս կը համարձակի հերքել պատմութիւնը, անցեալը, որոնք իրենց ժամանակուան թեր-թերուն մէջ տպուած են։ Այդ մեծք չենք հասկնար։

Փարիզի «Հայ Բժշկական Միութիւնը» իր բողոքի ծայրը բարձրացուց ու բողոքագիր մը դրկեց Congrés-ի մախազահին։

Այս առիթէն կ'ուզենք օգտուիլ հրապարակաւ շնորհակալելու համար մեր երեցագոյն բժիշկը՝ Տորթ. Թորոսեանն, մեր Միութեան պատուոյ մախազահը, ու խմբել որ շարունակէ իր գիտական աշխատութիւնները ի պատիւ Հայ ազգին և ի պատիւ Հայ Բժշկական մարմինը։

ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ

Հ. ԱՐՍԷՆ Վ. ՍՈՒՔՐԵԱՆԻ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ»-Ը

(Արտասանուած՝ անոր մահուան յիշամեակին առթիւ)

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ տեղի ունեցած երեկոյթին մէջ
8 Գեկտեմբեր 1932 թն)

Գերարգելի Հ. Նախագահ,
Տիկիներ, Պարոններ,

Ջարմանալի գուցէ համարուի, որ Փա-
րիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, մինչ
սովորութիւն ըրած է իր հրապարակային
հաւաքոյթները յատկացնել առողջապա-
հական Դասախօսութիւններու, նաեւ եր-
բեմն ալ Հայ հիմ բժիշկներու կեանքին
ու գործունէութեանը, ահա յանկարծ մաս-
նաւոր երեկոյթ մը կը սարքէ հայ կրօնա-
կանի մը մահուան յիշամեակին համար։
Թերեւս հարցուի իսկ թէ — Ինչ առն-
չութիւն կրնայ ըլլալ Բժշկական Միու-
թեան ու վանական վարդապետի մը մի-
ջեւ։

Այսպիսի հարցումներ կամ մտածումներ՝
միշտ բնական են. սակայն գիտնալ պէտք
է որ Բժշկական Միութիւնը իրեն նուիրա-
կան պարտականութիւն համարած է, ոչ
միայն Բժշկական գիտութիւններու վերա-
բերեալ հարցերով ու բժիշկներու կենցա-
ղովն զբաղիլ, այլ և՛ յարգանքի առարկայ
ընել ու ծանօթացնել ամէն անոնք՝ որ
ուղղակի կամ անուղղակի կարեւոր ծա-
ռայութիւններ մատուցած են Հայ ազգային
բժշկութեան։

Այսպիսիներէն էր Հ. Արսէն Վ. Սու-
րեան, Վենետիկի Միւլթարեան Միա-
բանութեան անդամներէն, որ առաջնու-
թիւնն ունեցաւ Հայ հիմ բժշկութեան

պատմութիւնը հետախուզելու և ինքը նախ
փորձեց ատոր անկոխ գետինը բրբրելու-
և ահա թէ ինչո՞ւ համար այս երեկոյթը,
որ յարգանքի արտայայտութիւն մ'է Հայ
բժշկութեան համար վաստակող չքնաղ
զրչի մը յիշատակին։

*
* *

Հ. Արսէն Սուրբեան, որու մասին իր
տաղանդաւոր աշակերտը՝ մեր այս երե-
կոյեան Նախագահը՝ Գերարգելի Հ. Յով-
հաննէս Ծ. Վ. Թորոսեան, հերու, Սեւրի
Մուրատեան վարժարանին մէջ այնքան
գեղեցիկ ու հմտալից ուսումնասիրութիւն
մը կարդաց, ու եզական պերճախօսու-
թեամբ ի վեր հանեց իր ողբացեալ վա-
ղամեռիկ վարժապետին բեղուն կեանքն և
անոր լուրջ աշխատութիւնները։ Հ. Արսէն
Սուրբեանը կ'ըսեմ՝ որ ծնած էր Ս. Ղա-
զարու Միաբանութեան խիստ փայլուն
աստղերէն մին ըլլալու և ազգային մա-
տենագրական բանասիրութեան մթապատ
շաւղին ջահալոյց հանդիսանալու, արտա-
դրած էր այնպիսի կարեւոր ուսումնասի-

1. 22 Դեկտեմբեր 1931 թ. — 2. «Բազմավէպ» 1932
էջ 343-353, 517-523, և աստ, էջ 52-58։